

Zdi se mi, da je treba obravnava-
vati tudi tiste točke Prešerno-
vega življenja in dela, na kate-
re nekateri opirajo trditev, da
Prešeren ni bil veren človek. To
so predvsem očitki freigeistov-
stva, razmerje do cerkvenega
izpolnjevanja verskih dolžnosti,
moralna laksnost in nekatere
pesmi, ki bi jim radi nataknilni
ateističnega duha. Šele ob taki
primerjavi enih in drugih opor
bi se jasno pokazalo, kako brez
moči so njihove pozitivne os-
nove za trditev o nevernosti
nasproti pozitivnim osnovam za
vernost. Ena sama dvomljiva
izjava ali beseda ali dejanje
jim je dovolj, da požre vse še
tako očitne dokaze vernosti. Po
taki metodi nihče ni prav veren,
saj vsak velik greh in spozaba
odtrga človeka od Boga in je
nekak upor Bogu; potemtakem
sino vsi - zakaj grešniki smo
vsi - nejeverniki. To je pač ti-
sta strašna obramba svobodo-
miselstva, da je spreobrnitev
pred smrtjo „zlom“, ker opeša
življenjska moč telesa in z njo
tudi duha. Tega pa ne pomisli-
jo, da je ravno ta telesna sila
strasti, največkrat „mesa“, ti-
sta, ki zastira dušno moč, da se
ne more prav znajti s svojim
Bogom, da bi z njim stalno ži-
vela v milostnem razmerju lju-
bezni; toda s tem ni rečeno,
da v „duhu“ niso verni in da iz
tega ustvarjajo tudi svoje naj-
globlje in najlepše umetnine.

1830 je Baraga izdal lepi mo-
litvenik Dušno pašo „za krist-
jane, kateri žele v duhu in v
resnici Boga moliti“; ta „duh
in resnica“ sta v ostrem na-
sprotju z juridičnim razumeva-
njem vere v tedanjem jožefin-
skem janzenističnem mrkem ra-
cionalizmu, ko si komaj pri du-
hovnikih kdaj začutil „duha in
resnico“.

V globinah je človek nedoumno
nedosleden sebi v škodo in ko-
rist. Zato je treba Prešerna do-
umeti iz vsega časovnega oko-
lja in vse družinske in domač-
nostne psihologije podedovanih
ozirov vernosti do osebnih spoz-
ab in kesanja, pa spet vse
modne vplive sveta in časa. V
taki luči se nam pokaže - za
vsakogar, ki je „dobre volje“ -
resnična vernost in nevernost v
Prešernu človeku in pesniku.

dr. Jakob Šolar
v pismu Ivanu Dolencu
(odbrano iz knjige moja rast)

o vrba, srečna, draga vas domača

Za lanski slovenski kulturni praznik - Prešernov dan je rojakom v Rimu govoril redni član Slovenske kulturne akcije prof. JOŽE PETERLIN iz Trsta. Njegove tehtne in pomembne besede, ki jih je objavil vestnik slovenskega društva Slomšek v Rimu „Med nami“, ponatiskujemo z gornjim naslovom kot naš uvodnik za Prešernov dan.

NA Opčinah nad Trstom se odpira svet preko kraške gmajne in sega pod Snežni-
kom tja dalje v slovenski svet, preko naše prestolnice Ljubljane, do čudovite
Gorenjske. Ta svet je obdan z visokimi gorami in je te dni odet enako kot gorski
vrhovi - z belo snežno odejo. V vznožju teh gora počiva tiha vas Vrba, kjer je bil
rojen največji mojster naše besede - pesnik FRANCE PREŠEREN.

Prešernova Vrba počiva pod snegom, a pesnikov genij se ob njegovem prazniku
spet dotika naših src, dotika se ljudi njegovega rodu, pozdravlja nas in družijo v eno
samo družino.

In ta pozdrav, ki sega iz Vrbe preko Ljubljane do Trsta, prinašam tudi vam, dragi
rimski rojaki.

V tem podravu se mi zdi, da je prva misel, ki nam jo pesnik izroča po stopetdese-
tih letih življenja, ta, naj ljubimo svojo zemljo, tako kot jo je ljubil on. Tisto Gorenjsko
z jezeri in gorami, pa reke in polja, gozdove in vasi za polji in cerkvice v vaseh.
In svoje ljudi, ki govorijo isti jezik kot mi in pojejo isto pesem z nami.

Prešeren je odšel zgodaj od doma v večja in manjša mesta, toda hrepenenje ga je
klicalo vedno v rodni kraj. Zato je svojemu rodnemu domu zapel najlepši pozdrav
in obenem izrazil v tem najglobljo bolečino, da je odšel od doma, ko je zapel:

O Vrba, srečna, draga vas domača,
kjer hiša mojega stoji očeta;
da b'uka žeja me iz tvoj'ga sveta
speljala ne bilâ, golj'fiva kača!

Prešeren je nosil domovino v srcu, kamorkoli ga je vodila pot.

Domači kraji in domači ljudje so mu bili najbližji, naš slovenski svet je zanj najču-
dovitejši, usoda slovenskih ljudi je zanj največja skrb. To vse govori iz njegovih
pesmi.

Prešeren majhnosti slovenskega sveta ni zamenjal za velikost drugih večjih narodov.
To je druga misel pesnikovega pozdrava.

Za Prešernovega življenja se je pojavilo gibanje, ki je hotelo skupni jezik za južne
Slovane, s tem bi se stopila tudi slovenska narodna posebnost s Hrvati in še drugimi
Slovani v eno enoto. Prešeren je to ponudbo Stanka Vraza zavrnil. Rajši je ostal
majhen člen narodov. Rajši je imel svoj jezik, čeprav bo v njem bralo manj ljudi
njegove pesmi, kot pa da bi žrtvoval svoj jezik in svojo narodnost na račun veličine.
Morda smo kdaj v precepu, da bi rajši bili pripadniki kakih večjih narodov. Morda
se nam ponuja priložnost kje daleč od doma, da bi svoje porenje prodali za skledo
leče. Ne bomo srečni, če to storimo. Ostanimo to, kar smo po svojem rodu. Ostanimo
zvesti svoji materi in očetu, čeprav pripadniki malega naroda, a naroda, ki ima tudi
svoje poslanstvo in svojo nalogo na tem koščku zemlje, ki nam jo je Bog dal.

Naša vez je materina beseda. Ali nam pesnik iz Vrbe ne kaže na lastnem zgledu,
kako je treba svoj jezik ljubiti? Ko je zavrnil ilirščino, je v čudovitem jeziku zapel
pesem in s tem pokazal, da je mogoče najgloblja čustva in doživetja izpovedati tudi
v slovenščini.

Če nam kdaj zmanjkuje izraz, ker nas je usoda morda zanesla daleč od rodnega
doma, morda v povsem neslovensko okolje - poiščimo brata in sestro po krvi in
se pogovorimo z njima po domače. To vaše srečanje ob slovenskem bogoslužju in ob
pesnikovem prazniku je nekaj tako čudovito lepega. Ali vam ni, kot bi bil za trenutek
vaš slovenski dom prisoten? Doma pa vzemimo v roke tudi slovensko knjigo, da
bomo pozivili in obogatili izražanje in obudili morda pozabljeno besedo. Nekoč je
dajala slovenska mati sinu, ki je odhajal od doma k vojakom ali kam v tujino,
roženvenček, pa morda molitvenik in v njem morda podoba brezjanske Matere božje,
ali pa svetinjico. Danes nosimo s seboj, ko odhajamo, tudi drobni zvezek Prešernovih
poezij.

Z vsjo ljubeznijo in spoštovanjem se oklepajmo teh svetinj, da bomo ohranjali vero naših očetov in materino besedo.

In bodimo strpni drug do drugega prav po Prešernovem naročilu. V tem trenutku se spomnimo na srečanje med Slomškom in Prešernom. Sošolca sta bila. Pozneje je šel vsakdo od njiju svojo pot: Slomšek po poti slovenskega duhovnika, Prešeren po poti odvetnika; Slomšek po poti svetništva, Prešeren po poti frajgajstovstva; Slomšek piše preproste, pobožne pesmi, Prešeren tudi ljubezenske — za tisti čas spotakljive. Toda oba ljubita svoj narod. Oba drug drugega spoštujeta. Ko Prešeren bere v Novicah sporočilo, da je Slomšek postal škof, je ves prevzet od sreče. In ko bere prvo Slomškovo pridigo, s katero pozdravlja svoje vernike, je Prešeren srečen do solz, tako da njegova sestra Katra ne more verjeti, da je njen brat tako prevzet. Opravičuje se mu, da ga je napačno sodila.

Dá, Prešeren in Slomšek sta bila strpna drug do drugega, čeprav sta v marsičem sodila različno.

Zato se mi zdi, če gledam po človeško — kot da se ta trenutek v našem Slomškovem društvu srečujeta veliki pesnik in svetniški škof. Iz tega naročila strpnosti pa raste za vest naše narodne skupnosti. Ali ni lepo in pravilno, da se nekako te dni srečujemo na proslavah, ki jih vsi priznavamo kot važne in velike dneve, imenujemo jih kar narodne praznike? In prav Prešernov spominski dan je naš narodni praznik. Slovenci v Ljubljani in drugod po Slove-

niji se spominjajo velikega genija. Enako Slovenci v Celovcu, Gorici in Trstu, pa vi v Rimu in Slovenci v Buenos Airesu in Clevelandu, enako v Avstraliji in povsod, kjer žive naši rojaki. Prešeren nas povezuje, nas združuje in ob njegovi veličini čutimo ponos, da smo sinovi in hčere istega naroda, kot je on.

Dragi, pogledajte: kljub temu, da je naš pesnik sin malega naroda, in kljub temu, da je bisere svoje poezije napisal v slovenskem jeziku, kljub temu je njegov sloves prestopil meje naše domovine. Danes beró Prešernove pesmi v vseh jezikih milijonskih narodov. Beró jih lahko v italijanščini, nemščini, francoščini, angleščini in še v drugih jezikih. In prav zato, ker je pel o sebi in o svoji domovini, je velik.

Prešeren je ljubil svoj narod, a sovražil ni nikogar. Ves je bil vdan svoji domovini, a preziral ni nikogar. Hodil je pokonci, gorejnjo vzravnal. Bil je kmečki otrok in nikdar ni tega zatajil, a bil je vedno gospod. Gospod v salonu in v uradu, ponosen in vzravnal. Samozavesten, a ne domišljav. Prijazen in ljubezniv ogovarja preprostega človeka in deli bombone otrokom.

Rojaki, živimo in delajmo z istim pogumom in z enako ljubeznivostjo ter neustrašenostjo. In predvsem naj naše delo raste iz enake ljubezni do doma in materine govorice.

V naših slovenskih skupnostih pa živimo in zajemajmo iz duhovne dediščine našega velikega pesnika. Tako bomo ohranjali res tisto, kar je tudi on gradil in v kar smo rasli dolga stoletja: narod! Ponosni na to, da smo Slovenci, in ponosni, da imamo PREŠERNA.

letošnji prešernovci

Za SLOVENSKE KULTURNE PRAZNIKE 8. februarja, ko se ves slovenski svet: domači, zamejski in zdovski vsako leto znova spominja smrti pesnika FRANCETA PREŠERNA in večne živosti njegovega pesniškega genija, tiho prebirajoč drobni zvezek Poezij, je domovina spet nagradila zaslužne slovenske ustvarjalce s Prešernovo nagrado. Letos sta jo prejela:

DANILO ŠVARA, za življenjsko skladateljsko delo. Z njegovim imenom je slovenska glasba povezana že čez štirideset let. Skladateljsko delo je le ena stran njegove dejavnosti. Švara je bil dolga leta direktor ljubljanske Opere, njen dirigent, profesor na Glasbeni akademiji. Kot komponist je dal posebno vreden prispevek slovenski operistiki. Slove njegove opere Kleopatra, Veronika Deseniška, Slovo od mladosti, Ocean, pa balet Nina. Močan je prav tako v simfoniki s svojimi štirim simfonijami. Predvsem pa je izrazil na področju komorne glasbe. Ljubi pevski element, ki se kaže v njegovih solospelih, številnih zborih in kantati.

LOJZE KOVAČIČ za pripovedno delo Sporočila v spanju — Resničnost. To delo predstavlja nekako sintezo in dogna-

nja vseh prvin, ki jih pisatelj že skozi 25 let izkazuje v bogatiji svoje pripovednosti. Poznane so njegove kratke pripovedi Ljubljanske razglednice (1953), roman Deček in smrt (1968); posebej vredna pa je njegova knjiga Zgodbe iz mesta Rič-Rač (1962), ki jo literarna kritika stavlja v vrh slovenske otroške pravljicne proze. Kovačičevo delo uvrščajo danes med najtehtnejše dosežke sodobne slovenske pripovedne literature.

Nagrajenci letošnjega Prešernovega sklada pa so: igralec **Boris Cavazza** za vloge v Molièrovih komedijah Improvizacija v Versaillesu in Skapinove zvijače; pisatelj **Primož Kozak** za knjigo Peter Klepec v Ameriki; akad. slikar **Metka Krašovec** za razstavo v ljubljanski Mali galeriji 1972; akad. slikar **Vladimir Lakovič** za svoj slikarski opus; arhitekt **Saša Mächtig** za sistem kioskov „K 67“; igralec in operni pevec **Daniilo Merlak** za vlogo šteline v Suchonovi operi Vrtinec; filmski režiser **Dušan Povh** za kratka filma Dve koračnici in Nova maša; radijska režiserka **Rosanda Sajko** za režijo radijskih iger; pesnik **Tomaž Šalamun** za pesniško zbirko Bela Itaka, in skladatelj **Dane Škerl** za svojo IV. simfonijo.

editorial

renacimiento e innovación

por julián maría

CUANDO se pasa de una forma de "vida inmemorial" —la Edad Media— a una actitud histórica en la cual el pasado aparece como tal, y se quiere volver a él, el futuro se incrementa. Cuando el hombre renacentista hace el ensayo de ser antiguo, se encuentra con que no puede; no se puede volver atrás; para ello hay que inventar.

Esto tiene una consecuencia inmediata: la dilatación de la vida. Toda vida tiene una determinada amplitud de horizonte. Si se lee un pliego suelto de una narración cuyo final se desconoce, cuya longitud se ignora, se da uno cuenta de que se trata de una narración breve, de una novela corta, de una novela extensa. El tempo de la narración, la amplitud con que se presentan las vidas, prefigura lo que va a ser el relato. Hay casos en que esta expectativa no se cumple, por ejemplo en Cervantes: Rinconete y Cortadillo augura una larga historia, que Cervantes no escribió; las primeras páginas de Quijote, por el contrario, no prometen lo que esta novela fue, tras experimentar dilataciones sucesivas.

Cada forma de vida —real o ficticia— tiene una amplitud, una extensión que está destinada a llenar y cumplir, lo mismo que un ave tiene cierta envergadura, distinta en el gorrion y el águila.

El Renacimiento es una dilatación de la vida respecto de la Edad Media, y esto significa un aumento de las posibilidades. No me refiero a meras posibilidades formales —en el sentido en que es posible todo lo que no es imposible—, sino a posibilidades reales, para las cuales están dados los recursos —al menos iniciales— con que realizarlas.

Se rompen las antiguas formas, las antiguas fronteras de la vida. Pero cuando las fronteras se rompen, la primera impresión es que no hay fronteras. Hace unos treinta y cinco años escribí un ensayo titulado "Marco Aurelio o la exageración", en el cual recordaba una frase del emperador filósofo: "Como Antonino, mi patria es Roma, pero como hombre es el mundo." Era la formulación del cosmopolitismo: la ciudad de Roma no es ya una frontera suficiente, el hombre culto del tiempo de Marco Aurelio no se siente exclusivamente romano, y tiene la impresión de que ya no hay fronteras, de que la patria verdadera es el mundo. Hoy sabemos que no, que todavía hoy no es así, que Marco Aurelio cometía una exageración: en el siglo de nuestra era, la patria histórica era el Imperio Romano. Hoy sabemos, pero entonces no se sabía, y por eso Roma no tuvo la capacidad de imaginar las fronteras reales de la sociedad que constituía, y esa es la razón fundamental de la crisis y la caída del Imperio Romano. (Análogamente, son muchos los que no saben que la sociedad que vivimos se llama Occidente, o no saben imaginarlo.) De igual modo, cuando se altera el sistema de vigencias, la impresión es que no hay vigencias, porque ya no son las antiguas. Y al cesar la presión que ejercían sobre nosotros, sentimos que no hay presión. En un momento de este tipo estamos viviendo: tenemos la ilusión de que no hay mandamientos ni vigencias, de que nada nos constriñe; lo cual es un espejismo y bien pronto descubriremos la configuración y los límites de las nuevas vigencias.

ivan dolenc, opazovanja iz zatišja

(odlomek iz knjige MOJA RAST)

V ZAPORU smo imeli jetniki obilno časa za pogovore. Zbrani smo bili iz vseh krajev in zvedeli smo marsikaj, kar se je dogajalo zunaj. Tako so prišla do nas poročila, kako so brez sodne preiskave pobili na tisoče in tisoče ljudi v okolici Kočevja, Kamnika, Teharij in drugod. Večina jetnikov je pričakovala, da režim, ki je dopustil ali celo ukazal tako divjanje, ne more biti trajen in da bo kmalu prišla sprememba. Kdor je pa na razmere gledal realno, brez neutemeljenih upov, mu je morala ena stvar biti jasna: da namreč ljudje, ki nosijo za te dogodke odgovornost, za nobeno ceno ne smejo izpustiti vajeti iz rok. Takrat, ko so gonili ljudi trumoma v smrt, so mogli to storiti samo v trdnem prepričanju, da se jim zaradi tega ne bo treba nikdar in nikjer zagovarjati. O teh grozotah se ne bo smelo ne govoriti in ne pisati. Čez te dogodke je treba vreči ne plašč pozabe in kdor bi ga skušal dvigati, tega je treba na kakršenkoli način prisiliti k molku, češ da blati osvobodilni boj, čeprav bo samo reševal njegovo čast proti tistim, ki so ga res osramotili. Še več, domobrance in vse nasprotnike sedanjega režima je treba v črnih barvah naslikati kot izdajalce domovine ali pa kot zločinske tipe, da se bo zdelo vsem, ki bodo verjeli tem enostranskim informacijam, že kar čisto v redu, da so spravili take ovire na poti do lepših časov s sveta. Nič jih ni bilo škoda! Prejšnje politične in gospodarske razmere je treba opisati kot tako gnile in nevzdržne, da je bilo treba z njimi temeljito pomesti za vsako ceno, tudi za ceno nešteti usmrtitev. Sklicevali se bodo tudi na zgodovino, češ da se taki izgredi dogajajo ob vsaki revoluciji, da je pa na drugi strani revolucija prinesla tudi napredek, da obilno odtehta vse strahote, ki so spremljale njeno porajanje. Tako in podobno bodo skušali opravičiti ravnanje, ki se – ne dá opravičiti. Iz revolucije se nujno rodi diktatura ene osebe ali ene stranke. Klasičen primer za to je Sovjetska zveza s svojim Stalinom. V demokratični vladavini mora vsaka stranka računati z možnostjo, da bo za njo na vlado prišla njena nasprotnica in začetek modrosti je – strah pred škandalom. Grozote prvih mesecev so tudi dale prav tistim, ki so ob koncu vojne zapustili domovino, tudi če si niso bili svesti prav nobene krivde.

(Meseci strahote)

SOVJETSKA ZVEZA je veljala kot nekak vzorec komunistične države, kamor so se hodili učiti ali vsaj opazovat razmere tudi komunisti iz drugih držav, med njimi tudi iz Jugoslavije. Kdor je opazoval množično ubijanje ljudi pri nas v prvih povojnih mesecih, se je nehote vprašal: ali ni bilo to nesmiselno pobijanje vsaj deloma posledica sovjetskega zgleda in sovjetske šole?

Prišel bo čas, ko se bo tudi pri nas lahko javno ugotovilo, da so premnogi trpeli predvsem zaradi tega, ker so poznali resnico o komunizmu v SZ in o njegovih metodah. Takrat bo zahtevala pravičnost, da se tudi tem mučencem dá vsaj skromno zadoščenje, ne zaradi mrtvih, saj ga ne potrebujejo, ampak zaradi poštenosti do zgodovine in zaradi poznejših rodov, ki se bodo iz zgodovine učili.

Ko sem se jeseni 1946 iz zapora vrnil v domačo vas, so bili vaščani še pod močnim vtisom dejstva, da sta od enajstih fantov in mož, ki so bili pri domobranci in ki so se po vojni umaknili na Koroško, ostala živa samo dva: eden se sploh ni več vrnil v domovino, enega, ki je bil pri domobranci samo nekaj dni, so pa izpustili iz šentvida; bil je tako sestradan, da je komaj mogel priti domov. Od ostalih devetih je eden umrl že v zaporu, osem jih je pa izginilo brez sledu. To se je zgodilo v vasi, ki je takrat štela štirinajst obljudenih hiš. Ugledu naše države je to med ljudmi zelo škodovalo. V osvetlitev razpoloženja, ki je takrat vladalo v škofjeloški okolici, naj povem zgodnico, ne da bi hotel s tem kogarkoli žaliti. Nedeljsko popoldne je sedelo v kmečki gostilni več gostov, pa je nekdo nagoovoril svojega sobesednika s „tovariš“. Ta je takoj ugovarjal: „Jaz nisem tovariš, jaz nisem nikogar ubil.“ Ljudje so v zaupnih pogovorih skušali ugotoviti, kdo je z besedo ali z dejanjem pomagal pri usmrtitvah, pa so trdili, da so prizadeti čudno molčeči in mrki; izogibajo se družbe.

Na podobno mišljenje sem naletel tudi drugod, po kmetih in mestih. Ljudje so imeli med ubitimi in zaprtimi svoje sorodnike in prijatelje in skrajno redek je bil človek, ki bi ne bil obsojal tega, kar se je zgodilo.

(Razmere se izboljšujejo)

PRI SLOVENSKI KULTURNI AKCIJI
JE IZŠLA
IZREDNA KNJIŽNA NOVOST

ivan dolenc
moja rast

življenjepis

○ knjigi je zapisal dr. Jakob Šolar:

„... sem začel kar od kraja in bral, bral, bral – dokler nisem prebral vsega ... povsod me je potegnil vrtnec zanimanja... Umetnina je! ... Hvala Ti za to pisanje...“

(iz pisma avtorju, 2. maja 1961)

V karton vezan izvod stane 20 novih pesov; v platno vezan pa 26; zunaj Argentine pa 2.50 in 3 ameriške dolarje

Naše dosedanje naročnike opozarjamo, da ta knjiga ni všteta v naročnino za naš knjižni dar za leto 1972, čeprav je izšla kot redna knjiga naše založbe.

dragi MED,

V Papeževem skiciranju Marijana Marolta kot umetnostnega zgodovinarja sem zasledil znova to, kar sem že dolgo čutil kot poslanstvo Slovencev „tega sončnega, peščenege in vodnega sveta“: slovenski človek bi se moral tukaj znajti „nasproti vidnemu svetu kot nečemu zagonetnemu in čudovitemu, polnemu notranjih sil in pomembnosti“. V svojem ustvarjanju na južni polobli bi moral dati izraza „občudovanju in priznanju sveta ter osvojitvi narave... z duhovno močjo“. Kako bi se potem meje slovenstva v zavesti razširile! Kako bi se počutili nekako doma tu in drugod po svetu; droben slovenski narod – Slakovo „integralno slovenstvo“ – bi „z duhovno močjo“ osvojil različne kontinente in tako dopolnil svoje lične poteze; dopolnil in izpopolnil. V Papeževem skiciranju se skriva spet zanimiv literarni problem: o funkciji umetnostnega zgodovinarja in umetnostne kritika. Nisem ju mogel dovolj jasno opredeliti, dasi dá stavek o Maroltu, ki „se je znal globoko živeti v srce umetnosti“ slutiti formulo; a kaj je „srce umetnosti“?

Naj se v luči Papeževe glose o Maroltu približam dvema južnoameriško slovenskima pesnikoma v tej reviji, istemu Papežu in Karlu Rakovcu.

Papeževa Poesía je pisana v argentinski španščini, ki si jo je čudovito prisvojil; prim. muzikaliteta rim posebno v drugem in tretjem stihu: libro - revivido, sincera - tranquilamente, tiempo - fe, íntima - palabra, todo - visión, poleg klasičnih, posebno v prvem in četrtem: apasionado - exasperado, verdad - libertad, visión - oración, alegría - poesía. Morda spada očiščena muzikaliteta rim v prvem in zadnjem stihu k skladbi, podobno kot pri simfoniji, kjer se začetni akordi zdobijo, da se spet najdejo v končnem „stavku“. Vsekakor je iskanje rim spet v modi po vsem južnoameriškem kontinentu; od Mehike do Čila in Argentine odkrivajo pesniki v rimah sredstvo za umirjeno izražanje tudi najbolj ognjevitih strasti. Papeževa pesem mi ugaja; tematika pesmi je večno južnoameriška „un revolucionario“; a ni je lahko takoj razumeti, in zato bi želel drugačen način tiskanja.

Od Rakovčevih Pesmi mi resnično ugaja Pismo, ki ga je najbrž zložil v kakšni kavarni na aireški avenijski. Pri vsej plastičnosti vsebuje tudi razsežnost skrivnosti (od spokorne ljubezni do tehnike). Ostalih osem pesmi je tudi polnih skrivnosti, a si je ne morem razlagati; ne vem, kaj prikrivajo podobe, dasi je dosti vzeti iz južnoameriškega sveta: človek, ki strelja z lokom in puščico ob jezeru; trubadur - diplomat - vlomilec; krokodil; piščal pod viharjem; ognjeniki; zametast pajek; bikovi rogovi; pastir s trobento; brodolomec (na široki reki); belo mesto sredi neke vrste tunela. Morda nam bodo v bodoče pomagali naslovi pesmi, manj kriptični, bolj uvodni, da bomo zaslutili geografijo pesmi. Naslov spada bistveno k pesmi.

Vsaka pesem pre-u-stvarja. Polnovredna pesem pre-u-stvarja tako, da se s pomočjo nam že znanega dotakne neznanega, ga pre-imenuje, ujame, napravi del nam že „znane“ stvarnosti. Umetniško ne še polnovredna pesem ali obstoji pri nam že znanem, ali pa odkrije neznan del stvarnosti tako, da ga ne moremo razumeti. Klasičen primer so francoski simbolisti; umrli so, njihove pesmi so tudi umrle, ker poleg melodije glasov in čudovitih podob nič več ne vemo, kaj so hotele odkriti, ne da bi pri tem ranile deviško skrivnostnega značaja nam neznanega dela stvarnosti. Še nekaj: pesem Vrabc II se mi zdi premalo izdelana, premalo pesniško doživeta. „Krokodil zazija“ in „klie na pomoč se odbija“ sta dobra za povest in reportažo. Sicer pa še nisem nikdar slišal (vsaj ne od preživetih), da krokodil izpusti svojo žrtev ob njenem kriku. Ali gre le za sen? Kako drugačna je Vrabc I, kjer so „jadra zgrbljena kot prsa stark“. Če izvzamem, da vrabci molčijo, in da zamežijo, kadar streljajo nanje, mi tudi ta pesem gre do srca. Če sem jo prav razumel, pomeni južnoameriško ilustracijo izjeme v svetu življenja in smrti; „vsaka puščica ne zadene“. In kakor da bi se jezero jezilo nad izjemo; ali ne spadajo vrabci v kategorijo brezpomembnih bitij? – Naj povzamem: Rakovec slutiti bogastvo in moč fizičnih metafor; preveč je v njem pesnika, da bi jih ne čutil; a mora si jih znati podvreči, vedoč za njih omejeno moč.

Naceta Polajnarja pesem Prihaja je lepa; a ker jo je poslal iz Slovenije, ne vem, koliko nosi na sebi vpliv drugih pesnikov povojne Slovenije, o katerih vem prav malo. Od ločil pozna pesem eno samo piko, a mene to ne moti, ker so besede tako razporejene, da ne motijo smisla. Cikla Pesmi za Astrid ne razumem prav, ker govori o pokopu Astride, potem pa spet, da je v grobu sploh ni. Spev št. 5 mi je najbolj blizu, ker ga lahko razumem ne glede na druge speve; spominja me na novogrške pesmi o prvi ljubezni; pri vsej tragiki je poln poduhovljene svetlobe. Spevi so sicer polni elementarno svežih podob (nasprotje: kliše), a tretji spev ima preveč ptičev: v (na) stebrih mesečine spijo orli (med palmami!), in pesnika in Astrid čaka „izvotljeni ptič“, ki pa jima vendar nudi pesem „valov in viharjev“ (v mesečini!). Polajnarjeva pesem je čisto sveža; znane besede se združijo v novo geografijo in novo zgodovino, ki jo začutimo tako blizu, da si želimo nekakšen happy end in naš silna otožnost v njih dela težke. V pesmi Moja bela ladja mi nekaj ne ugaja; morda nekakšen ubijajoči ritem; morda nejasno prelivanje podobe ladje v podobo srca in nazaj in narobe (in to tem bolj, ker ni ločil razen treh pik na koncu); morda pa le nedogodnost podobe; nehoti se spominjam besed angleškega kritika H. Coombieja: odhod ladje pomeni vsakemu človeku nekaj drugega, in čim bogatejši je človekovo čutenje, tem več mu lahko pomeni. Zdi se mi, da se v pesmi skriva enačba za erotični svet; zato bi si želel to pesem bolj prodorno izdelano. Ali se „bela“ barva v naslovu pesmi nanaša na simboliko bele barve (nedolžnost – smrtna strahotnost) v Melvillovem romanu Moby Dick? Zanimiva paralela. V Polajnarjevih pesmih se življenjskost slovenščine razodeva na nov način. In vendar ne uporablja novih besed; preštel sem jih, točno 593 jih je, v številni sedem besed naslovov. Pod tem vidikom se nam ni treba sramovati zdomske slovenščine. Stik, živ stik z drugimi jeziki bi nam celo moral pomagati, da svojo slovenščino obogatimo z besedami, ki so jih drugi jeziki dognali do potankosti in to pod različnim vplivom razmer. (Na skrajnem severu Kanade imajo več kot 30 različnih besed za sneg; pri nas na Japonskem pa celo vrsto različnih besed v zvezi z rižem; v Liverpoolu vedo natanko, kako se naj pravi raznim delom velike tovorne ladje.) Ne, jezika nam ne manjka. Morda nam manjka zdomskih mater, ki bi že otrokom vzbujale ljubezen do slovenske melodije besede, vzbujale morda skrit pesniški čut.

Zdaj pa k osmim Kramolčevim angleškimi pesmim, ki jih je prevedel Papež. V pesmi Predal sem se je Papež prevajalec milejši od pesnika v Kanadi. Papež prevaja „Ves sem se utrudil.“ Kramolc pa poje „Pustili so me mrzlega.“ Ali pa „kako sem se dolgočasil“. Morda je prva varianta bolj na mestu; skoraj vseh osem pesmi govori o belih, blelih, lahno rumenih barvah Kramolčeve hladne Kanade. Tudi bi v prevodu predlagal končni verz takole: „Ah, končno... sanje, da.“ – zaradi prizvoka v angleškem „Ah, dreams. Finally.“ Normalni prevod druge pesmi Papirnate rože bi moral imeti na koncu prve kitice: „to so moje sanje o tebi“. Ali pa „to so moje sanje, moje o tebi.“ Papeževi „tvoje (sanje)“ bi normalno odgovarjala vrstica z „of yours“. V drugi kitici te pesmi je „purple mauve“ pravzaprav „škrlatno vijolične“, in „nervous“ bi lahko mirno postal „v nervoznem“, zaradi podobe sanj. Smisel tretje in četrte kitice se mi zdi naslednji: vsak dan moramo vsajati dosti papirnatih rož (sanj), „ker (ali pa: saj) jutribodo vse pokončane, vse zakopane v globokem, mrzlem snegu zaradi bežečega vetra“. V pesmi Če umreš bi naslov rajši prevedel s „Če hočeš umreti“ v skladu z „If you die“ govoreče angleščine. Saj mu sledi „die now“ – „umri zdaj“ (v 2. in 10. vrsti; prim. verz 1 druge kitice). Tudi se zdi, da se 8. in 9. kitica nanašata na pesnikov spomin ne na kožo; ta spomin je mojstrsko slikarsko podan z lestvico rumene barve od oranžne preko limoni podobne lime fruit do blede rumene fuksije. Sočustvujem s Papežem, ki ni prevedel pesnikove besede „psychadelic“ v 7. verz 1. kitice; kako jo naj, ko pa je tudi v angleščini čisto nova. Če se prav spominjam, je umetno sestavljena iz grških besed psyche (duša, duševan) in eidōs (podoba, slika) in s saksonsko končnico -lic; nanaša se pa na domišljijško gledanje izredno živih podob in to posebno pod vplivom omamne droge LDS. Nekako tako, kot poje Rakovec na str. 187: „Droge

tešijo strah... "Kako prevesti „psychadelic“? Pravzaprav je tudi v izvorniku zaradi nianse glede na pridevnik „vivid“; torej „drogasto živahen“; ali pa (skupno z besedo young): „živ, živčen, živahen“. Sredi druge kitice se bere silneje: „da zares umrem, če ti umreš...“. V pesmi Papirnateladvice govori pesnik o „love letters“, „ljubezenska“ ali pa „zaljubljena pisma“. Papež je pozabil na za to pesem važni pridevnik. Desete vrstice „deroča reka“ je mirno lahko le „nemirni“ ali „bežeči“ „potok“, in to tem bolj, ker pesnik uporablja v naslednji vrsti besedo „to float“, ki bi je govoreča angleščina ne uporabljala v zvezi z deročo reko, ki vse potegne siloma za seboj. „Plavajo, plavajo, se prevrnejo, potopé“ se mi zdi bližje izvorniku, a Papežev prevod je bolj pesniški. Tako tudi v naslednji pesmi o „vetru v avgustu“. „Flaxen hair“ bi lahko prevedel tudi z „zlati lasje“, a zdi se mi, da je bolje verz nadaljevati z vejico, in z drugim verzom, ki bi se začel tako: „poljé v potapljačem se bakrenem soncu“, in v tretjem verzu: „poljé ovsá v avgustu“, „pod vetrom drhteč“ v četrtem verzu. In druga kitica, pod vplivom „polja“: „Dviga se, giba se, skoraj tako kot pomorski valovi, in plava, se guga, in pljuskne navzgor in potem navzdol, v mir.“ In zadnja kitica: „Ta veter sem jaz“. Ali pa bolj pregnantno: „In veter sem jaz“, v eni sami vrstici. V pesmi (Moja) senca bi konec moral izveniti v prevodu nekoliko tako kot angleški „it“, ki je – če se ne motim – zavestno postavljen na konec, da izpriča neke vrste brezosebnost vsega temnega, v nasprotju z angleškim osebnim „I“ (jaz, 6-krat skoraj zaporedno v tej pesmi). Morda bi se izvorniku približali z naslednjimi zadnjimi štirimi vrsticami: „Skočim vanj, in nimam sence več, jaz, senca, senca.“ K pesmi Morska deklina: bolje je prevesti „deep orange“ v 2. vrstici s „temno oranžnim glasom“, ne le zaradi angleščine, marveč tudi v skladu z govorečim dekletom. 6. verz bi prevedel z „v katerih je zrl svoje skulpture“. 8. in 9. verz sta v Papeževem prevodu bolj polna kontrastov, kot pa v izvorniku, ki pravzaprav pravi: „ker so bili njeni lasje na soncu oranžnem“, ali pa „ker je za njenimi lasmi bilo sonce oranža“, možno je tudi reči „čisto oranžno sonce“. (Pika za angleškim „sun“ v 8. kitici je gotovo pomota.) In potem: „Le sence njenih ravnih nog so kot sinje puščice zadele njegov vrat.“ In zadnja dva verza: „(In on se je dvignil) tiho. Brez nuje besed.“ Ali pa: „Nihče ni zahteval besed.“ Nato sledi tiskarska pomota z 2. kitico. Četrta verz bi moral biti drugi, tretja pa četrta. V 8. verzu te druge kitice bi dodal k besedici „vzpentinah“ še „valov“; ali pa bi besedi zamenjal z „grebeni valov“. Le zadnji verz bi moral Papež podati tako dramatično, kot je v izvorniku: „(V morje drseče – ali pa: moleče – skale) so čuvalé njuno skrivnost. Ali pa še hylje: „zdaj čuvajo njuno skrivnost“. Zadnje pesmi druge kitice „Through heavy eyes“ (besedica „heavy“ je še enkrat v 1. vrstici tretjega stiha, in tu je prevedena s „težkim“) bi lahko mirno prevedel s „skoz težke trepalnice“, ali pa „S trudnimi (težkimi) očmi“ in potem „v okenskem okviru“; zdi se, da leži, ker je morda bolan (od bolezni ali pa hrepenenja; prim. 4. in 5. kitico). Zadnji verz četrte kitice je v izvorniku silno močan: „Tvojo kožo vsrkavam.“ Ali pa: „in ližem tvojo polt.“ V zadnji kitici tega „Dežja nedeljskega jutra“ bi bilo bolj pomenljivo, da posnemamo slikoviti izvornik: „Besede tebi prav skrbno v šepet odevam; ne, nihče jih ne bo čul. In oči zakrivam, ah, preveč govore. Čeprav ni nikogar tu, nikogar ne. Le dež, dež.“

Tako se mi torej tu in tam Papež prevajavec zdi bolj pesniški, kot pa pesnik Kramolc. Naj še to pripomnim k angleškemu izvorniku: Kramolc razodeva resnično pesniško moč in to podobno kot kak slikar, ki se osredotoči na določeno vsebino, ki ga je bila zajela s svojimi barvami. V kombinaciji črt in barv se skriva življenje, ki se nikdar ne da čisto ujeti, ker črte in barve, ki ga sestavljajo, niso vse njegovo bistvo. Toda slikar lahko razpolaga s celo lestvico barv; v pesmi – ki je navsezadnje pesem in ne slika – pa moti kopicenje enakih ali skoraj enakih besed in takih brez kontrasta; bistvo pesmi je beseda. V pesmi I gave myself izzove petkratno ponavljanje teh treh besedi monotonično in približa pesem prozi, ali pa „pop“ glasbi. V Paper Flowers ostro zadenejo besede „white... snow“, „cold... snow“ s podobnima besedama „dead... buried... in snow“; beseda „snow“ – sneg vsebuje belino in mraz, tako tudi izraza „umreti“ in „biti pokopan v snegu“. Morda pa se v tem motim in je središče te pesmi škrlatna druga kitica, natanko tako kot pri kakšni sliki v belem, kjer ujame oči uboga škrlatna papirnata roža. V tem primeru bi Kramolc bil početnik nove umetniške struje; dramatični vrhunec kake pesmi bi ne bil na koncu, marveč kje drugje, tako kot v sliki in v glasbi in v arhitekturi. A le bodočnost lahko prinese dokončno sodbo o tem novem načinu pisanja, ker mora isti skozi skušnjo, in skušnjo sestavljajo umetniš-

ko zavestni bralci. Lestvico barv zasledimo tudi v pesmi If You Die (ki s svojim naslovom spominja na pesmi v The New Rock gibanju): „orange lime and fuchsia“ (temno in svetlo rumeno), „your skin“, „pallid“. V tej pesmi bi v izvorniku pravzaprav morali imeti kakšno ločilo za besedico „do“ v 5. verzu 2. kitice, da postane naslednji „like“ smisel (v angleščini) v skladu s prvo kitico. V Paper Boats imamo „love letters“ in „sails“ in „their whiteness“, morda tudi „stream“. V August Wind srečavamo „flaxen“, „August oats“, „copper sun“. V Sea Nymph se kopicijo „sand“, „the (orange) sun“, „her voice deep orange“, „yellow sand“, „turquoise swells“. In v zadnji pesmi se v barvenem efektu bližajo drug drugemu „a metal table top“, „the window frame“, „the dormant grass“, „a screen“, „your skin“, „the flowers (of an apple tree) (in the rain)“.

Morda je pesem My Shadow edina izjema. A prav pri tej pesmi bi rad povedal še tole: Kramolc bo razodel polno pesniško moč, ko bo skušal prozaične besede posameznih verzov nadomestiti z bolj pomenljivimi, bolj dognanimi, bolj pesniško doživetimi; ali pa ko bo komponiral verze, sestavljene iz več kot ene besedne enote (above; I jamb; walk on it).

Eno se mi zdi nedvomno: material pesmi so besede. Vsako prozo bi lahko prepisali v pesniško obliko (morda celo besedo pod besedo), a bi zato ne bila pesem. In še nekaj želim pesniku Kramolcu: da se zavede svobode, ki jo lahko uživa v pesmi, v tem pomenu je slika nekaj statičnega, čeprav ljubim vsako njeno barvo (kadar mi slika ugaja), in vse njene kombinacije barv in črt. Pesem lahko s svojo dinamičnostjo besede posreduje ne le otožnost, marveč tudi moč srca, ki ga je zmeraj več kot otožnosti, ker bi sicer sploh ne mogli ustvariti pesmi, pošteno rečeno. Upam, da Kramolc lahko pretirava („just a trifle“), ko poje v prvi pesmi, da so ga Muze (v Papeževi dobrohotnosti) „utrudile“, po mojem pa „z dolgočasile“. Ker bi sicer nikdar več ne pel in bi tudi onih ostalih sedem pesmi ne zapel in z njimi ne obogatil brezdomcev in „people of foreign origin“.

Naj še omenim, da sem Beličiču hvaležen za izčrpen in pogumen in zato objektivno kritičen referat o knjigi nekdanjega krščanskega socialista Viktorja Smoleja. Zdaj je Beličičev tehten glas še glas v puščavi, a zato ni nič manj v službi resnice in dobrote in njune sinteze, lepote. Kdor ima oči, bere; kdor ima ušesa, posluša. In v tem se kaže notranja šibkost komunistične ideologije – in Beličičev referat to na novo prikaže: tudi po zmagi v določeni deželi ne more prenesti ne vse resnice in ne objektivne kritike. Ker bi sicer razkrila preveč.

Dragi MED! Rad sem ukradel čas, da ti odgovorim na tvoje pismo z značko XII, 3. Ne vem, ali bom zmeraj lahko toliko časa „kradel“. Tudi če se ne bom mogel dotakniti vsega, se bom potrudil, da ti odgovorim na važnejše odstavke v tvojem pismu. Za nas, zdomce in brezdomce, je življenje važno, da snujemo in se pogovarjamo in komponiramo in pišemo – in prodajamo in kupujemo, in spet – kritično snujemo in kritično se pogovarjamo. Da bo naša LTH (se spominjaš teh besed na začetku dolgega odgovora? Literatura Tragičnih Herojev) res vredna herojstva tudi s herojstvom besede. Pod herojstvom besede razumem boj z materialom, oblikovanje tega, kar se oblikovanju upira, žilavo iskanje najboljšega izraza, o-hranjanje domišljije, ki ji lahko služi ves široki tuji svet. In seveda pisanje, in če se le da, s tipkami stroja. Oprosti mi, da danes pišem le z nalivnim peresom – pravzaprav sem pod robom Tokia, brez pisalnega stroja, v čisto japonski hiši, kamor sem se bil zatekel s svojim ukradenim časom. Na svoji postojanki bi tega ne mogel napraviti – toliko poslov in toliko rok trka na okna in vrata, katerih ključ se mi je bil oni dan zlomil. Oprosti mi, širokosrčni MED, ako sem tu in tam izrazil svoje mnenje tako, kot da bi bilo že dokazano. En razlog za to je gotovo čas, ki mi izteka pod prsti. Nasmehni se ob takih vrsticah in obdrži le to, kar se ti zdi resnično, ali pa, kar te vzpodbuja k delu, dobremu delu. Pred 68 leti je Brander Matthews (prvi, ki je kdaj v ZDA predaval o dramski literaturi) zapisal (v North American Review), „da so večkrat umetniki – pesniki in slikarji – tisti, ki so najbolj presenečeni, ker morejo kritiki odkrivati v njih delu toliko stvari.“ Torej se je to dogajalo že pred skoraj 70 leti... in veš, kaj je Matthews dodal? „In kritiki imajo prav...“ In še nekaj je dodal, a tega nočem prevesti.

Z novoletnim pozdravom ostajam tvoj

Vladimir Kos.

ČEŠKI pisatelj VACLAV HAVEL je zaslovel pred vsem s svojimi dramami (Vrtna veselica, Obvestilo). Spomladi leta 1967, torej še „v zlati dobi češke pomladi“, pa je izšel poseben zbornik literarnih del in spisov VACLAVA HAVELA. V zborniku nista natisnjeni le Havelovi dramski deli, temveč tudi dva pisateljeva zelo zanimiva eseja: „O dialektični metafiziki“ in „Anatomija trika“. Zraven pa je v tem danes že kar znamenitem in težko dosegljivem zborniku Havel objavil tudi svoje grafične pesmi, ki jih imenuje „Antikode“.

Protokoli, tako se zbornik imenuje, so izšli tudi v Zahodni Nemčiji pri znani založbi Rowohlt.

Kaj nam Havel sporoča v tej vsekakor važni knjigi?

Mnogi pisatelji, ki bi jih prav tako mogli imenovati v zvezi s Havelom, opisujejo in analizirajo to, kar bi imenovali vedno intenzivnejša tehničarizacija človeškega življenja. Različni avtorji analizirajo pa tehničarizacijo z različnimi stilističnimi sredstvi, predvsem pa na grotesken, satiričen ali pa sentimentalni način. A mnogi med njimi se problemu tehničarizacije in mehanizacije bližajo le od zunaj, zgolj verbalno. Njihove analize so zato često deskriptivne, površne, zunanje. V nasprotju s temi avtorji pa je za Havela tematika mehanizacije osrednja tema. K njej pristopa v celoti, od znotraj, izredno intenzivno.

Celotna knjiga je strogo simetrično urejena. S to formalno simetrijo zasleduje Havel poseben cilj, ki bi ga lahko imenovali tudi filozofski, metafizični cilj; posebno moč mu daje prav oblikovna ustrojenost dela.

Sredi zbornika so pesmi Antikode, ki zelo spominjajo na izdelke programiranih strojnih naprav. In vendar so to pesmi „z dušo in telesom“, imajo svoj smisel in svoj cilj. So nekakšne variacije za pisalni stroj, a tako ustvarjene, da rastejo v filozofsko satirične domislice, v pointe, ki nastajajo s križanjem besednih pomenov in zaradi svoje grafične razvrstitve.

Pred in za Antikodami sta oba že omenjena Havelova filozofsko-metafizična eseja. Začenja pa zbornik prva Havelova igra, medtem ko ga zadnja sklepa.

V prvem eseju je Havel združil napadalne točke dramatika, v zadnjem pa nam je razložil svojo poetiko.

V eseju O dialektični metafiziki pravi Havel dobesedno: „To smo že vsi doživeli: eden izrazi nazor A, drugi pa nazor B. Tedaj pride tretji in reče, da ima nazor A ‚vsekakor pozitivne poteze‘ in ga moremo ‚v določeni situaciji‘ resnično ‚do določene mere‘ osvojiti. Vsekakor pa vsebuje tudi nazor A ‚prav gotovo negativne poteze‘ in more zato ‚v določeni situaciji‘ pripeljati do ‚določenih nepravilnih sklepov‘, ker je žal spregledal pogoje, ki jih je prikazal nazor B. Ta nazor ima ‚vsekakor pozitivne poteze‘ in ga moremo ‚v določeni situaciji‘ resnično ‚do določene mere‘ sprejeti, posebno tedaj, če smo sposobni ločiti njegove pozitivne poteze od njegovih ‚vsekakor negativnih potez‘. Prav te ‚vsekakor negativne poteze‘ morejo ‚v določeni situaciji‘ verjetno pripeljati do ‚določenih nepravilnih sklepov‘. Tako je jasno, da moremo do ‚pravilnega nazora‘ priti le tedaj, če iz nazorov A in B odberemo le pozitivno in izvržemo le negativno. Le tedaj moremo tako preverjena nazora A in B združiti v nazor C, ki je izšel iz obeh prejšnjih nazorov in istočasno oba prvotna nazora prerasel... Ob tem ne ostane obema prvotnima sobesednikoma drugega, kot da se odločita za salomonsko sintezo sintetičnega, zakaj pogovor se je zaključil in vse je rešeno do zadnje veljave... Jedro takega mišljenja je torej nekaj, kar bi mogli imenovati dialektična metafizika. Premik dialektike v dialektično metafiziko sam potrjuje dialektični način mišljenja. Vse, in tudi dialektika, se vedno bolj odtuji resničnosti in se postopoma sprevrže v svoje nasprotje, če okameni v svoji lastni shemi... Izguba dialektičnega konteksta mišljenja (v našem primeru dialektičnega mišljenja) vodi končno v notranjo negacijo samega sebe (v našem primeru v pometafiziranje). Ena od posebnosti tega našega primera je tudi v tem, da je postal osebek spoznanja istočasno predmet spoznanja. Dialektika se je potrdila v svoji lastni sodbi.“

Prav jasno je v teh mislih vidna fina Havelova ironija, ki zelo učinkovito prikazuje tisto, kar se je pravzaprav zgodilo z „dialektičnim materializmom“ – in to prav v deželah, ki so ga sprejele za svojo filozofsko, družbeno in politično osnovo. Ta „dialektični materializem“ se je

sprevrigel v svoje lastno nasprotje: okamenel je v svoji lastni shemi in je danes neprijeten antihumanitaren fosil.

V Anatomiji trika pa pravi Havel tudi tole:

„Smisel pojava je odvisen od odnosa, s katerim ga človek povezuje z drugim pojavom. Odvisen je torej od njegovega človeškega konteksta. Absurden postane, če izgubi ta človeški kontekst... Resnični predmet odtujitve je torej konec koncev prav avtomatizacija resničnosti.“

To pa je tudi ena glavnih Havelovih tez, ki jih tako mojstrsko razvija v obeh svojih dramah Vrtna veselica in Obvestilo.

Havelova literarna simetrija izvira iz neke znanstvene racionalistične pisateljeve odskočne točke. Zato je tudi Havelov črni humor drugačnega izvora, kot pa ga najdemo pri drugih dramatikih absurda, kot so Ionesco, Adamov, Beckett. Medtem ko je Ionescov humor iracionalen in močno čustveno obarvan, je Havelov humor docela racionalnega, neafektivnega, strogo preračunanega izvora.

V drami Obvestilo je govor o umetnem jeziku ptydepe, ki ga oblast uvaja v urade, da bi poenostavila administrativne postopke. Značilno pa je, da je Havel v tej drami ta jezik ptydepe resnično ustvaril. Struktura umetnega jezika ptydepe ima svoj vir v posebni jezikovni strukturi češkega jezika, je torej v dialektičnem razmerju s češkim jezikoslovnim ustrojem.

Simetričen pa je tudi ustroj drame same: simetrija je v nastopanju uradnic, v dramaturgiji intrige, v vzponu in padcu šefovega namestnika in podobno.

Po drugi strani pa Havelov racionalno ustvarjeni jezik ptydepe ironizira absurdno neumnost in zločinskost administrativnega absolutizma in tehnokratske diktature.

Pred našimi očmi je izrazita podoba oneumljenega aparata, za katerega so ljudje zgolj številke, ki jih moreš in moraš poljudno manipulirati.

V določenem smislu so Havelove drame tezne drame, ali drame formule. Zakaj Havel ne sledi razvoju svojih junakov, psihologija teh „junakov“ ga sploh ne zanima. Havel ne prikazuje razvoja, življenja in smrti oseb, temveč nam podaja neko filozofsko formulo, neki miselni model o svetu, postavlja neko tezo. Ta teza pa govori, kako v stroju aparata vsak humanizem, vsaka humanitarnost tragično propada.

Ta izpovedna substanca Havelovih dram se ujema tudi s tistim, o čemer Havel piše v svojih filozofskih esejih.

Havelova dela so racionalna; v njih so nakazane zgolj osnovnice določenih tehnokratskih aparatov in njihova nehumanitarnost. Dela so zožena do absurda, torej na najosnovnejše in najbanalneje možno. Prav to pa Havelovo agresivnost razveže v smeh in naredi iz tragedij komedije, a komedije s črnim podtonom, zakaj odtujitvi se v resnici ne moremo smejeti, vpriču nje lahko le škripljemo z zobmi.

Tudi v pesmih, teh geometrično-grafičnih tvorbah, Havel uporablja podobna literarna načela. Pesmi mu rastejo iz racionalističnega računa. Toda naenkrat prerase ta matematično-optični račun humanitarna domislica. S humorističnimi in kabaretističnimi elementi prerase Havel analitično shematičnost. V satiri in ironiji se kaže na jasen in nedvoumen način Havelova humanitarna resignacija, prav zaradi podlega vladajočega sveta tehnokratskih aparatov.

V pesmi Neprej (primerjaj npr. marksistično misel o stalnem razvoju naprej, o stalnem pohodu proletariata naprej; pa tudi patetične narodne himne o naprej...) Havel duhovito ironizira osnovo sedanje uradne marksistične dogme. Pesem predstavlja v svoji geometrični obliki začaran krošbolje: kačo, ki si grize svoj lastni rep.

Prav ta Havelova pesem se zaradi svojega humanitarnega in filozofskega sporočila dokaj hvalevredno loči od večine takoimenovane slovenske vizualne literature, ki ni dovolj skrbno grajena in dograjena in ne vsebuje nikakršnega sporočila, nima nikakršne pomembne domislice. Havelov Naprej (češko: Vpred [r s strešico - op. ur.]) je pa tudi podoba tragične izoliranosti današnjega človeškega, ki iz vražjega risa ne more planiti na družbeni plan.

kopernikovih 500 let

ŠLEZIJA, Torun na Pomoranskem, Krakov – geografska imena, ki jim je evropska zgodovina odmerila častna mesta. Kraji, kjer je vzplalo za svet neznansko pomembno življenje. Izredno življenje, ki je našlo zanesljivo – za svoj vek krivoversko razlago o kroženju v vesolju. Mož, ki ga je dala Pomeranska – poljska posest po Kazimirjevem meču iz dni spopadov z nemškim viteškim redom v časih trinajstletne vojne, – je bil sin imenitnega krakovskega meščana, otrok zlahtne družine, ki se je bila naselila po prihodu iz Šlezije v osenčju krakovske univerze. **MIKOLAJ KOPERNIK** – Nicolaus Copernicus po latinski modi tistih dni – je luč sveta uzrl 19. februarja 1473 v Torunu. Očetova smrt ga je zatela v otroških dneh. Stric duhovnik je poskrbel za fantov uk: mladenič je postal duhoven; dušni firmament si je raginjal in raztegoval na velikih slovitih umievzrah tistih dni. Tja do tridesetih življenjskih let je študiral na slavni domači visoki šoli, ki jo je bila s papeževim privoljenjem pozidala kraljica Jevdiga, poklanjajoč ji svoje zlato in drago kamenje. Iz Krakova ga je pot vodila v Bologno, v Parmo, v Ferraro. Na vseh teh univerzah je ne le študiral, marveč tudi učil. V času, ki je pojem univerze enačil s pojmom učenosti vseh virov. Ko je vseučiliški profesor pomenilo biti zares ekumen: uni-versus – vsega znanja poln. Ko univerzitetni šolnik ni bil samo pritlikav praktikant visokih ved, ki mu režejo kruh, ali ko bi mu bil akademski naziv, kot danes mnogokrat, samo poslušno orodje, da nabuhlo ponosit steza glavov v politiko...

KOPERNIK je dal svetu nezlomljivo ralo, s katerim je za vse čase ovrigel ptolomejsko pojmovanje in zrenje na svet in vesolje. Pobil je človekovo ošabje, ki je vse do

njegovih dni veličilo Zemljo – redka, a ne posebej dokazljiva so nasprotna mnenja pri Ciceronu, Hicetu, Aristarku in Plutarhu – kot osredje vsega stvarstva, kot nekakšno os celotnega vesolja. Drznost Kopernikove misli ni od muh. Mož se je bil zavaroval pred inkvizicijo, ko je svoje življenjsko pisanje *De revolutionibus orbium coelestium* posvetil papežu Piju III.

Je bil ta italijanizirani Poljak, ki ga je bil Luter stigmatiziral z norcem, dedič pitagorejcev, otrok tistega pradavnega Filolaja matematika, ki je takisto verjel in oznanjal, da se Zemlja okrog Sonca suče, ne Sonce okrog nje? Tako ali drugače, naj dedič starih ali ne – Kopernik je iz vrste tistih izrednih ljudi, ki se od časa do časa narodé v svetu, razdvojenem od vojna, zateženem in zaskrbljenem za lastni živ, mož, ki gleda in vidi daleč naprej, na globoko in na visoko, na široko in na počez. Ali, kot je zapisal Merežkovski: „Geniji so meteorji, ki preleté svoj vek!“ Ta njegova „pravljica“ o Zemlji okrog Sonca, kot je bil svoje razkritje pravljico nazval, je vse do naših dni zaresna resničnost. Petsto let mlada se vednost o kroženju našega planeta v vesolju sonc, kot ga je bil zaznal in zatrdil Kopernik, nadaljuje za njim v Braheju, okrepjena s Keplerjevim ukom.

Ob Kopernikovih 500 letih se človek vesoljskega veka, razveden in nemiren, kot sem, vprašujem: Nam morda danes osvajani vesoljski prostor ne skriva nove, še globlje tajne, ki čaka, da jo človeštvu in svetu vsemu razkrije nov Kopernik?

m t

iz slovenske kulturne akcije

• SLOVENSKA KULTURNA AKCIJA pripravlja v Buenos Airesu, kjer ima svoj sedež, redno dveletno skupščino, ki bo letos v soboto 19. maja 1973 ob štirih popoldne v gornji dvorani Slovenske hiše. Skupščina bo obravnavala poročila vodij delovnih odsekov in odbornikov, sklepala bo gornji dvorani Slovenske hiše. Skupščina bo obravnavala poročila vodij delovnih odsekov in odbornikov, sklepala bo o razrešnici dosedanjemu odboru in si izvolila novega. Sklic te redne skupščine bomo objavili v prihodnjem Glasu. K udeležbi na skupščino so vabljeni poleg vseh rednih tudi vsi podporni člani naše ustanove, ki imajo po pravih pravico do besede na občnem zboru. Vse redne člane zunaj Buenos Airesa in zunaj Argentine pa že zdaj opozarjamo, da jim 12. člen pravil daje možnost dejanske udeležbe na občnem zboru s tem, da pismeno pooblasté drugega rednega člana, ki naj jih na skupščini v vsem zastopa.

• NOVI REDNI ČLANI. Odbor Slovenske kulturne akcije je na redni seji 5. februarja 1973 potrdil sprejem novih rednih članov, ki so: *arh. Jure Vombergar* v likovni odsek (hkrati mu je poverjeno tudi vodstvo odseka, mesto, ki ga je imel pok. Marijan Marolt); *prof. Božidar Bajuk* iz Mendoze v glasbeni odsek; *ing. Martin Povše* v naravoslovni odsek, ki se formira (poverjeno mu je tudi vodstvo in sestava novega odseka); igralec *Lojze Rezelj* v gledališki odsek.

• REDNO 20. sezono svoje dejavnosti bo Kulturna akcija v Buenos Airesu začela s skupščino 19. maja, brž nato pa spet s serijo kulturnih večerov in drugih prireditiv.

• Akad. slikarka **BARA REMEC** je januarja letos razstavljala nekatera najnovejša olja v odlični buenosaireski umetniški galeriji Van Riel, v strogem mestnem središču. Podobe so bile razstavljene v 5. dvorani, ki je razstavni prostor najboljših argentinskih in tujih umetnikov.

• Predsedniku dr. **TINETU DEBELJAKU** je Svetovna zveza poljskih borcev s sedežem v Londonu podelila odlikovanje *zlatega meča* za zasluge, ki si jih je odlikovanec zadal pri krepitvi in bogatitvi slovensko-poljskih kulturnih stikov. Odlikovan je bil posebej zaradi antologije poljske medvojne in emigrantske lirike *Žalost zmagoslavja*, ki je v njegovem prevodu in z lesorezi in v opremi akad. slikarke **Bare Remec** izšla pri Slovenski kulturni akciji.

• **PET REDNIH ČLANOV** Slovenske kulturne akcije sodeluje pri gradnji in ureditvi votivne kapele Marije Pomagaj pred Slovensko hišo v Buenos Airesu: *arh. Marjan Ešetec*, ki je zamislil in izdelal načrte za gradnjo in vsa dela vodi; akad. slikarka **Bara Remec**, ki je zamislila tabernakelj in križev pot, katerega bo v lesu izdelal slikar **Ivan Bukovec**; akad. kipar **France Ahčin**, ki je izdelal veliki križ nad oltarjem, pa *arh. Jure Vombergar*, ki je izdelal vitroje in posebno votivno steno slovenske narodne križeve poti. O kapeli in deležu slovenskih likovnikov iz Kulturne akcije pri nji bomo obširneje poročali ob blagoslovitvi.

tokrat sodelujejo

- s pesmijo – FRANCE PAPEŽ, VLADIMIR KOS, KAREL RAKOVEC
- z dramo – ALOJZ REBULA
- s prozo in knjižno kritiko – FRANCE PAPEŽ
- s prevodi – TINE DEBELJAK
- s kritično polemiko – MIRKO GOGALA
- z umetniško prilogo – slikar IVAN BUKOVEC

DOTISKAN JE 4. ZVEZEK XII. LETNIKA

revije

meddobje

uredil in opremil
FRANCE PAPEŽ

VABILO K NAROČBI NAŠIH PUBLIKACIJ ZA LETO 1973

VSE dosedanje naročnike publikacij Slovenske kulturne akcije v a b i m o k naročbi letnika 1973.

NAŠE PUBLIKACIJE ZA LETO 1973 SO TELE:

XX. letnik mesečnika GLAS SLOVENSKE KULTURNE AKCIJE (12 številok, 8 strani vsaka)

XIII. letnik splošnokulturne revije MEDDOBJE (4 zvezki po 80 strani in 4 strani umetniške priloge v vsakem)

K vsemu moremo letos vključiti v naročnino tudi leposlovno knjigo:

Frank Bükvič, LJUDJE IZ OLŠNICE, prekmurske novele. Knjiga bo izšla sredi leta.

NAROČNINA ZA PUBLIKACIJE V LETU 1973:

GLAS, MEDDOBJE in LJUDJE IZ OLŠNICE –
Argentina: 170 novih pesov
Druge dežele: 16 ameriških dolarjev ali njim odgovarjajoči znesek drugih valut

NAROČNINA SAMO:

GLAS 40 novih pesov – 4 dolarje
MEDDOBJE: 100 novih pesov – 10 dolarjev
LJUDJE IZ OLŠNICE: 40 novih pesov – 4 dl.
(pri knjigi je mišljen v platno vezan izvod)

Naročnike v Argentini opozarjamo, da je naročnina v pesih nekoliko višja zaradi znojnega padanja argentinske valute.

Ob tej priložnosti prosimo tudi vse naročnike lanskega letnika, ki svojih obveznosti do založbe še niste mogli izpolniti, da nam zaostanek skoraj nakažete. Zares vam bomo hvaležni.

VSA NAROČILA IN PLACILA NA NASLOV:

SLOVENSKA KULTURNA AKCIJA,
Ramón L. Falcón 4158, Buenos Aires
Denarna nakazila pa vselej na ime blagajnika
Ladislav Lenček CM – na isti naslov.

PODPORNA ČLANARINA IN MECENSKI DAROVI

PODPORNA ČLANARINA za leto 1973 je:

v Argentini 200 novih pesov, drugod pa 25 dolarjev letno (plačljiva tudi v obrokih)

MECEN Slovenske kulturne akcije bo,

kdor posebej daruje vsoto vsaj 1000 pesov ali 100 dolarjev.

Mnogo jih je med ljubitelji in odjemalci slovenskih kulturnih vrednot, ki so delo in plod zdomskega ustvarjalca; želeli bi biti podporni člani Slovenske

kulturne akcije, celo njeni mecen, pa ji gmotno pri vsej pripravljenosti vendar ne morejo pomagati.

Toliko bolj potrebno je, da vsi, ki želé in zmorejo, s svojo podporo in darovi bistveno omogočijo rast, obstoj in delo Slovenske kulturne akcije!

Tem se posebej priporočimo: kulturna zgodovina bo pričala, da so odlično podprli slovenskega ustvarjalca v zdomstvu in s svojim darom omogočili živost slovenske kulturne prisotnosti –

v svobodnem svetu!

UREDNIŠTVO GLASA vabi vse naročnike in bralce, vse redne in podporne člane Slovenske kulturne akcije, prijatelje naše zdomske kulturne ustvarjalnosti po svetu, da mu sporočajo svoje vtise, mnenja, pobude, želje in vprašanja, ki se nanašajo na pisanje v listu, na mnoge probleme, ki jih uredniki in sodelavci v listu načenjajo, o njih pišejo in razpravljajo.

HVALEŽNI BOMO za vsako dobro misel, za vsako pobudo; radi bomo sprejeli tudi upravičene pomisleke in drugačne poglede in jih po možnosti pri svojem pisanju upoštevali. Tehtnejša pisma bomo radi objavili. UREDNIŠTVO iskreno želi, da bi bil GLAS ne le glasilo Slovenske kulturne akcije, ki ga izdaja, marveč tudi resnična kulturna vez med vsemi, po širokem svetu slovenskega zdomstva razkropljenimi slovenskimi ustvarjalci in slovenskih vrednot žejnimi odjemalci.

PROSIMO, da svoja sporočila naslavljate na uredništvo GLASA SKA (na urednikovo ime), Ramón L. Falcón 4158, Buenos Aires, Argentina.

Uprava GLASA lepo prosi vse naročnike in bralce našega lista, da nam odstopijo katere od naslednjih številok GLASA:

letnik I, številka 1-2, 4; letnik II, številke 1-2, 5, 7-8; letnik III, številke 9-10; letnik IV, številka 24; letnik V, številka 11, letnik VIII, številka 1-2; letnik X, številka 14; letnik XI, številke 19-20; letnik XII, številke 1-2; letnik XIII, številka 10.

Kdor nam more odstopiti katerega od naštetih primerkov, naj ga pošlje na upravo lista (Ramón L. Falcón 4158, Buenos Aires, Argentina); lahko ga pa tudi osebno izroči na upravi, urednikom ali odbornikom SKA.

darovi

Bert Pribac, Avstralija, 10 pesov
ing. dr. A. Štravs, Švica, 24 pesov
ing. Andrej Remec, (ZDA), 2 dolarja
Vinko Žitnik, Argentina, 10 pesov
Janko Bradač, Neuquén (Argentina), 40 pesov

podporna članarina
dr. Karel Vojska, Švica, 8 dolarjev

GLAS je glasilo Slovenske kulturne akcije. Izhaja mesečno. Urednik Nikolaj Jeločnik, sourednik France Papež. Za podpisane članke odgovarja avtor. – Tiska ga Editorial Baraga S. R. L., Pedernera 3253, Buenos Aires, Argentina. Vsa nakazila na ime Ladislav Lenček CM, Ramón L. Falcón 4158, Buenos Aires, Argentina. – Editor responsable Slovenska kulturna akcija (Acción Cultural Eslovena), Valentín Debeljak, Ramón L. Falcón 4158, Buenos Aires, Argentina.

CORREO
ARGENTINO
Suc. 6 y 7 (B)

TARIFA REDUCIDA
CONCESION 6228

R. P. I. 953701